

Rapport

efter kvalitetsgranskning av undervisningen i
religionskunskap A/1 i gymnasieskolan vid den
fristående gymnasieskolan Ingelstadgymnasiet
i Växjö kommun

Innehåll

Inledning

Bakgrundsuppgifter om Ingelstadgymnasiet

Resultat

Syfte och frågeställningar

Metod och material

Inledning

Skolinspektionen genomför en kvalitetsgranskning av undervisningen i religionskunskap A/1 i gymnasieskolan under 2011. Granskningen vid Ingelstadgymnasiet i Växjö kommun ingår i detta projekt.

Ingelstadgymnasiet besöktes den 18 och 19 oktober 2011. Granskningen utgår från kursplanen för religionskunskap A. Ansvariga inspektörer har undervisningsråd Helena Olivestam Torold och utredare Elisabeth Porath Sjöo varit. I denna rapport redovisar inspektörerna sina iakttagelser, analyser och bedömningar. Förutom en redogörelse av kvalitetsgranskningens resultat ges även en kort beskrivning av granskningens syfte, frågeställningar och genomförande.

Kvalitetsgranskningen av religionskunskap A/1 genomförs i 28 kommunala skolor och 19 fristående skolor. När kvalitetsgranskningen är avslutad i sin helhet redovisas de samlade resultaten i en övergripande kvalitetsgranskningsrapport. För de skolor som ingått i granskningen ger rapporten en referensram och en möjlighet till jämförelse med förhållanden på andra skolor. Det enskilda beslutet kan därmed sättas in i ett större sammanhang.

Skolinspektionen genomför också inom ramen för samtliga ämnesgranskningar 2011 en granskning av IT-användningen på skolorna. Syftet är att undersöka om skolorna erbjuder en tidsenlig utbildning där IT används på ett sätt som stödjer elevernas lärande och bidrar till ökad måluppfyllelse. Granskningen uppmärksammar också eleverna förutsättningar att utveckla den digitala kompetens de behöver för att vara förberedda för fortsatta studier och samhällsdeltagande.

Bakgrundsuppgifter om Ingelstadgymnasiet

Ingelstadgymnasiet är en fristående gymnasieskola som drivs av Hushållnings-sällskapet Kalmar-Kronoberg-Blekinge. Skolan har cirka 300 elever och har riksintag, vilket innebär att de flesta av eleverna bor på skolan.

Skolan har, för dem som antogs före den 30 juni 2011, utbildning på Naturbruksprogrammet med inriktningarna, Jordbruk, Häst, Djurvård och Djursjukvård, möjlighet till fördjupning med naturvetenskapliga kurser finns. Skolan har också Naturbruksprogrammet på fyra år.

Vid granskningen läser eleverna i årskurs 3 religionskunskap A. För elever som läser Naturbruksprogrammet under tre år har kursen tilldelats 40 lärarledda undervisningstimmar och för Naturbruksprogrammet fyra år får eleverna 50 lärarledda undervisningstimmar. Av schematekniska skäl är lektionspassen ibland nästan två timmar långa.

Vid skolan finns en lärare som undervisar i religionskunskap. Läraren är behörig lärare för att undervisa i grundskolan och har ämneskunskap för undervisning i religionskunskap och samhällskunskap i gymnasieskolan.

När det gäller skolans resultat för religionskunskap A för läsåret 2010/2011 så har 98,6 procent av elever som fått slutbetyg på gymnasiet minst Godkänt i betyg. Skolans egen betygsstatistik för alla elever (även de som inte fått slutbetyg) visar att 24 procent av flickorna och 64 procent av pojkarna fått betyget Icke godkänt på kursen religionskunskap A under läsåret 2010/2011. Av flickorna är det 4 procent som nått betyget Mycket väl godkänt och 0 procent av pojkarna.

Skolan ingår i ett samarbete med tre andra gymnasieskolor som har samma huvudman. Med dessa skolor finns ett samarbete kring bland annat betyg och bedömning. Det framkommer dock att läraren i religionskunskap inte har deltagit i dessa möten.

Undervisningssalarna finns i olika byggnader på skolområdet. Några av byggnaderna är relativt nybyggda medan andra är äldre baracker. Salarna är möblerade med bänkar i långa rader.

Resultat av granskningen

Undervisningen sker i enlighet med kursplanen

Denna bedömning behandlar dels om undervisningen omfattar de tre områden som finns i kursplanen; religion, livsåskådning och etik dels om undervisningen ger eleverna möjlighet till utveckling av både faktakunskaper, analys och reflektion.

Vid Ingelstadsgymnasiet utgår kursen religionskunskap A från olika tema. Introduktionen av kursen sker genom temat "Vad är en religion?". I detta tema lyfter läraren sedan fram kända personer med en uttalad religiös tillhörighet som Malcolm X, Martin Luther King och Mahatma Gandhi. Därefter följer ett Goodwill-tema (som skrivs Go(o)dwill-tema) som introducerades vid de observerade lektionerna. I uppgiften ska eleverna formulera ett projekt med syfte att hjälpa människor. Detta kan vara i form av en religiös eller icke-religiös organisation. Gemensamt för dessa tematiska uppgifter är att de är planerade utifrån mål i kursplanen som berör religion, livsåskådningar och etik.

Lärarens syfte med den observerade lektionen var att eleverna i ett seminarium skulle öva sin förmåga att föra samtal med hjälp av etiska resonemangsmodeller. Lektionsobservationen visar dock att läraren inte ställde krav på eleverna att använda de etiska resonemangsmodellerna utan det blev istället allmänna diskussioner utan teoretisk grund. Om kursplanens mål att eleverna ska kunna samtala om problemsituationer i vardagen och i yrkeslivet utifrån en given etisk och moralisk utgångspunkt ska uppfyllas, behöver läraren inte bara ge eleverna tillfälle till samtal om olika etiska och moraliska utgångspunkter utan också se till att eleverna verkligen använder dessa för att resonera.

Undervisningen bedrivs i långa lärarledda lektionspass på mellan 85 till 130 minuter. Vid de lektioner som observerades fyllde läraren endast hela lektionstiden vid en av de tre lektionerna. Vid den längre lektionen på 130 minuter undervisar läraren i 90 minuter innan eleverna får gå och stor del av denna tid bedrivs i seminariegrupper där 1/6 av klassen är engagerad. Övrig tid lämnas eleverna i klassrummet för att arbeta med ett projekt "Goodwill" som läraren introducerar. Lektionsobservationen visar att eleverna inte arbetar med uppgiften och läraren följer inte upp att eleverna kommer igång med uppgiften vilket innebär att lektionstiden inte används. Att undervisningen bedrivs i långa lektionspass kan vara stimulerande för undervisningen men det kräver ett genomtänkt pedagogiskt upplägg. Rektor har ett pedagogiskt ansvar att skapa förutsättningar för läraren att bedriva undervisning som anpassas efter de förutsättningar som finns.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i religionskunskap A i planeringen omfattar både etik, religion och livsåskådning. Undervisningen behöver dock utvecklas så att eleverna under lärarens ledning utmanas och ges tillräcklig kunskap så att de kan reflektera och analysera i enlighet med kursplanens mål och betygsriterier.

Förutsättningar för hög måluppfyllelse

Denna bedömning utgår från läroplanen och de framgångsfaktorer som utpekas i aktuell forskning då det gäller att nå en god kvalitet i undervisningen i

religionskunskap. Bedömningarna gäller om undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt om den bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen. Bedömningarna gäller vidare om eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer, om undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden, samt om IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling.

Undervisningen tillvaratar elevernas behov, erfarenheter och intresse, samt bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen

Av läroplanen framgår att läraren ska utgå från den enskilda elevens behov, förutsättningar, erfarenheter och tänkande och stärka varje elevs självförtroende samt vilja och förmåga att lära. Läraren ska också utnyttja elevernas erfarenheter av arbets- och samhällsliv och organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull.

Elevintervjuer och elevenkäten visar att eleverna har en negativ inställning till kursen religionskunskap A. Detta handlar till viss del om att det finns en attityd bland eleverna att "religion är trist" även om några elever lyfter fram att de ser religionskunskap som allmänbildning och är angelägna om att veta mer. Den negativa bilden som eleverna har av religionskunskap förstärks dock av att läraren inte tillvaratar elevernas erfarenheter och intressen av ämnet. Det framgår av intervjun med läraren att det är lärarens syfte att med hjälp av artiklar och filmer tillvarata elevernas erfarenheter och intressen genom att väcka deras nyfikenhet. Det saknas en medveten pedagogisk strategi för att detta ska nå eleverna. Vid en av de observerade lektionerna delade läraren ut en artikel om två kriminella för att eleverna skulle reflektera kring företeelser i samhället som befrämjar eller strider mot värdegrunden. Eleverna blir inte engagerade av frågeställningarna och när eleverna inte kommer in i dessa diskussioner självmant, lämnar läraren det därhän, istället för att hjälpa eleverna att föra de intressanta diskussionerna.

Vid inledningen av kursen efterfrågar läraren visserligen elevernas förkunskaper vilket blir en utgångspunkt för att anpassa undervisningen efter elevernas behov men detta handlar i högre grad om att se spridningen mellan elevernas olika kunskapsnivåer än att ta till vara elevernas intressen. Ett exempel på detta är att de etiska dilemman som diskuteras vid lektionens seminarium om etik är hämtade ur läroboken med beskrivning och uppgifter. Detta trots att det, vid lektionsobservationen, är uppenbart att eleverna brottas med en mängd etiska ställningstaganden. När eleverna vid lektionen anknyter till etiska frågeställningar där de kan relatera till sin egen verklighet så uppmanas de av läraren att istället diskutera exempel i boken. Genom att inte ta tillvara de etiska frågeställningar som eleverna har, förstärks den uppfattning eleverna har

att religionskunskap inte är relevant och intressant. Detta gäller också när läraren undervisar om etiska resonemangsmodeller, här betonar läraren upprepade gånger att det är svårt och krångligt. Läraren är inkännande och empatisk i sin relation till eleverna men detta blir missriktat när förväntningarna är lågt ställda.

Vid granskningen framkommer att skolans arbete med särskilt stöd har brister. När det bland annat gäller rektors skyldighet att utreda när elever riskerar att inte må målen, rutiner för upprättande av åtgärdsprogram samt möjligheten för eleverna att få särskilt stöd. Detta kommer att utredas vidare av Skolinspektionen i samband med regelbunden tillsyn under december 2011 (dnr 40-2011:4571).

Skolinspektionen bedömer att undervisningen behöver utvecklas så att elevernas behov, intressen och erfarenheter tillvaratas. Undervisningen behöver också utvecklas så att den blir aktuell och relevant för eleverna.

Eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer

Av läroplanen framgår att eleverna genom sina studier ska skaffa sig grund för livslångt lärande, och skolan ska sträva efter att varje elev utvecklar en insikt om sitt eget sätt att lära och en förmåga att utvärdera sitt eget lärande. Läraren ska också organisera arbetet så att eleven upplever att kunskap är meningsfull och att den egna kunskapsutvecklingen går framåt. Det är inte tillräckligt att i undervisningen förmedla kunskap om grundläggande demokratiska värden, utan undervisningen ska bedrivas i demokratiska arbetsformer. Läraren ska tillsammans med eleverna planera undervisningen, låta eleverna pröva olika arbetssätt och arbetsformer och tillsammans med eleverna utvärdera undervisningen.

Vid lektionsobservationerna och elevintervjun framkommer att läraren varierar sina examinationsformer. Vid elev- och lärarintervjun framkom att eleverna kan välja att examinera ett område på ett seminarium istället för att göra ett skriftligt prov. Det sker dock ingen diskussion där eleverna får inflytande över arbetsformer och innehåll utan det är läraren som planerar undervisningen.

Läraren berättar vid intervjun att kurser tidigare i huvudsak utvärderats genomfört muntliga kursutvärderingar när kursen är slut. Det förekom också att läraren hade enskilda samtal med eleverna om kursen. Skolan har också en mall för utvärderingar men det är oklart om alla använder den. Läraren hade en dialog med eleverna om hur de uppfattade undervisningen men ställde inte undervisningen i relation till hur eleverna ska ges möjlighet att nå målen. Istället handlade det om hur eleverna skulle klara kursen så enkelt och kravlöst som

möjligt vilket upplevdes som positivt bland eleverna och för läraren handlade det om att kunna tillfredsställa elevernas önskemål.

Skolinspektionen bedömer att undervisningen är varierad och att läraren planerar efter elevernas förkunskaper men att undervisningen behöver utvecklas så att eleverna får möjlighet att påverka innehåll och arbetssätt så att elevernas förmåga och vilja att ta personligt ansvar och aktivt delta i samhällslivet förstärks.

Undervisningen sker i enlighet med läroplanens grundläggande värden.

Enligt läroplanen ska undervisningen vara icke-konfessionell, saklig och allsidig. Vidare ska läraren klargöra det svenska samhällets grundläggande värden¹ och möta främlingsfientlighet och intolerans med kunskaper, öppen diskussion och aktiva insatser. Undervisningen ska också ge eleverna möjlighet att finna sin unika egenart.

Läraren har en medveten hållning att undervisningen ska vara icke-konfessionell, saklig och allsidig. Detta bekräftas av lektionsobservationerna och av elev- och lärarintervjun. Vid en av lektionerna som observeras får eleverna läsa en artikel om två män som är dömda till längre fängelsestraff. Läraren delar också ut frågor som eleverna ska besvara när de läst artikeln. Därefter ska klassen diskutera frågorna. Trots att klassen är uppdelad i halvklass och att många elever är frånvarande så tycks eleverna vara osäkra på vad som är tillåtet att säga och vad som tolereras i elevgruppen. Elevenkäterna visar att många av eleverna är osäkra på hur läraren skulle agera om någon kände sig kränkt. I elevintervjun uppger eleverna att de inte känner att de har lärarens stöd vilket gör att de har svårigheter att stå för sina åsikter inför andra. Läraren tar stor hänsyn till de elever som inte vill prata inför klassen och är angelägen att skapa små grupper där eleverna ska känna sig trygga och våga redovisa sina åsikter. Detta skulle dock behöva kompletteras med att läraren även på andra sätt arbetade med att skapa en trygg lärmiljö eftersom det under lektionsobservationen blir det tydligt att eleverna gör uttalanden som kan uppfattas som kränkande. När situationen diskuteras vid lärarintervjun så svarar läraren att han har svårt att förstå när någon kränks eftersom det finns en jargong mellan eleverna där det kan vara svårt att uppfatta skillnaden mellan en "vänskaplig ordväxling" och en kränkning. Detta får som konsekvens att läraren inte alltid ingriper. Vid intervjuer med rektor och eleverna framkommer också att detta förhållningssätt mellan eleverna är något som förekommer i vissa grupper av elever på skolan. De uppger att det generellt god stämning på skolan men att det finns vissa värderingar som skolan behöver komma tillrätta med. Detta kommer att utredas

¹ Avser de värden som regleras i svensk lagstiftning och i de av Sverige antagna internationella konventioner.

vidare av Skolinspektionen i samband med regelbunden tillsyn under december 2011 (dnr 40-2011:4571).

Skolinspektionen bedömer att undervisningen är icke-konfessionell, saklig och allsidig. Undervisningen behöver dock utvecklas så att det skapas förutsättningar för diskussioner där eleverna kan känna sig trygga när de uttalar sina åsikter och att läraren i enlighet med kursplanen bemöter främlingsfientlighet och intolerans med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser.

IT-verktyg används för att stödja elevernas kunskapsutveckling

Av läroplanen framgår att eleverna ska kunna orientera sig i en komplex verklighet med stort informationsflöde och snabb förändringstakt. Deras förmåga att finna, tillägna sig och använda ny kunskap blir därför viktig. Eleverna ska träna sig att tänka kritiskt, att granska fakta och förhållanden och att inse konsekvenserna av olika alternativ. På så vis närmar sig eleverna ett alltmer vetenskapligt sätt att tänka och arbeta.

Endast vid en av de observerade lektionerna används dator i undervisningen. Eleverna får då se en film där unga människor från olika religioner får beskriva sin övertygelse.

Vid elevintervjun beskriver eleverna hur de ibland får skriva arbeten på datorer men att detta inte sker på lektionstid. Klassrummen är utrustade med projektor och skolan har en datorsal men eleverna beskriver att de till största del använder sina egna datorer till skolarbetet och då för att söka information och skriva arbeten.

Läraren bekräftar i intervjun att han inte använder datorerna i religionsundervisningen och att detta beror på att han kan se ett hinder med datoranvändningen eftersom han upplever att han blir för mycket polis då.

Skolinspektionen bedömer att IT-verktyg används endast undantagsvis i undervisningen och utan att användningen stödjer elevernas kunskapsutveckling eller utvecklingen av deras digitala kompetens. Skolan behöver utveckla användningen av IT-verktyg i religionskunskap så att eleverna får en tidsenlig undervisning och så att undervisningen i religionskunskap bidrar till läroplanens mål om att eleverna ska kunna använda moderna teknik som verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.

Sammanfattningsvis bedömer Skolinspektionen att undervisningen i religionskunskap A på Ingestadsgymnasiet inte ger förutsättningar för hög måluppfyllelse. Undervisningen behöver utvecklas så att elevernas erfarenheter, behov och intressen tillvaratas. Vidare behöver undervisningen utvecklas så att eleverna får bearbeta relevanta och aktuella samhällsfenomen. Undervisningen

behöver också utvecklas så att eleverna ges möjlighet till inflytande över undervisningens innehåll och arbetsformer. Undervisningen är icke-konfessionell, saklig och allsidig men behöver utvecklas så att främlingsfientlighet och intolerans bemöts med kunskap, öppen diskussion och aktiva insatser. Skolan behöver också utveckla sin användning av IT-verktyg så att undervisningen blir tidsenlig och bidrar till att eleverna blir kunniga i att använda modern teknik som verktyg för kunskapssökande, kommunikation, skapande och lärande.

Syfte och frågeställningar

Syftet med kvalitetsgranskningen är att bidra till en allmän höjning av undervisningens kvalitet i religionskunskap i gymnasieskolan. Detta då resultaten i ämnet nationellt sett är låga samt att tidigare studier visar att undervisningen inte genomförs så att elevers intresse för ämnet tillvaratas. Granskningen har också som syfte att medverka i processen med att implementera de nya ämnesplanerna i religionskunskap i gymnasieskolan som börjar gälla för de elever som påbörjar gymnasieutbildningen från och med hösten 2011.

De centrala frågeställningarna gäller om eleverna får undervisning i enlighet med kursplanen och läroplan och om det skapas förutsättningar för ökad måluppfyllelse genom att undervisningen bearbetar för eleverna relevanta och aktuella samhällsfenomen, tillvaratar elevernas erfarenheter, behov och intresse för ämnets frågeområden samt ger eleverna möjlighet till inflytande över undervisningen.

Metod och material

Granskningen har genomförts genom att inspektörerna innan besöket i skolan tagit del av kursupplägg, eventuella termins- och lektionsplaneringar, tidigare kursutvärderingar samt exempel på uppgifter som utgjort grund för lärarnas betygssättning.

Vid besöket har två lektioner observerats av två inspektörer. Den ena inspektören har under lektionen fokuserat på eleverna och den andra på lärarens undervisning. En elevenkät har genomförts i slutet av varje lektion. Utöver detta har sedan företrädare för eleverna samt de observerade lärarna intervjuats. Även ansvarig rektor har intervjuats. Besöket har avslutats med en återkoppling till lärare och rektor kring vad inspektörerna sett och gjort för bedömningar. Rektorn har tagit del av och givits möjlighet att lämna synpunkter på sakuppgifter i rapporten.